

JIRUŠOVA (MORTIS) CAUSA ANEB STRUČNÁ PRÁVNÍ ANALÝZA ZÁVĚTI

PAVEL PETR, Katedra občanského a pracovního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého, Olomouc



Abstract: Jiruš's (mortis) causa – a brief legal analysis of his will

The article deals with the issue of autonomy of the will in the probate law on a specific example of the deceased Czech biologist Bohuslav Jiruš's last will and its strange condition under which the heritage was conditional. It also impacts the testament capability and interpretation of legal actions. The author puts strong emphasis on respect for autonomy of the will of a testator showing several discouraging examples from Czech civil code history.

Keywords: freedom of testation – autonomy of the will – last will – bequest – Bohuslav Jiruš – testament – inheritance – universal succession – singular succession

I. Zpráva z tisku

Vloni prolétla tiskem¹ zpráva o dilematu zaměstnanců Národního muzea, spočívajícím v otázce, zda otevřít bedny, které před více než 100 lety *odkázal* muzeu Bohuslav šlechtic Jiruš². Hned na úvod je zapotřebí zasvětit čtenáře do skutkových okolností případu. Významný český farmakolog Jiruš, který za svého života působil jako profesor botaniky v Záhřebu a Praze, *odkázal* tehdejší Společnosti Musea království Českého celou svou pozůstalost čítající nemalé jmění s podmínkou, že taxativně vymezená část dědictví bude po jeho smrti komisionálně uložena do dřevěných beden vyložených pozinkovaným plechem. To by nebylo nic zvláštního v situaci, kdy se na budování jeho sbírek velkou mírou podílel. „Záhada tajemných beden“ – jak eufemicky novináři pojmenovali kausu – spočívá ve skutečnosti, proč čtěl Jiruš nechat truhly otevřít až po více než dvou stech letech od svého skonu (konkrétně 16. listopadu 2101). Jak už je u zvědavých lidí běžné, započaly i na půdě právního nástupce Musea království Českého – Národního muzea – úvahy, jak dodržet podmínku určenou v závěti zůstavitele a zároveň zjistit, co je obsahem oněch „tajemných“ beden. Novináři spekulovali, co vše by mohlo být skryto v útrokách beden. Návrhy byly různé od zázračného léku až po zcela nepotřebné věci. Snad nikdo z novinářů nevěnoval pozornost textu závěti velikána a jen fabulovali nad tím, co by mohly truhly skrývat.

Díky kolegiální ochotě dr. Běličové³ z Národního muzea, která mi poskytla poslední pořízení profesora Jiruše, a

společné snaze uvést věci na pravou míru, vznikl i tento příspěvek, jehož cílem je provést právní analýzu textu posledního pořízení zesnulého biologa.

Netuším, jak kausa Jirušových beden započala, zda se jednalo o marketingovou strategii muzea či výplod novinářů. Tak či tak, nabrala asi jiného směru, než bylo původně zamýšleno. Z právního pohledu se jeví být asi nejmarkantnější snaha obejít (*in fraudem legis*) vůli zůstavitele. Mám na mysli snahu nahlédnout do beden, aniž by však zdánlivě došlo k porušení pokynů původního vlastníka, tj. „neotevřít“ je, nýbrž vynálezy moderní doby prozkoumat jejich obsah. Je asi zřejmé, že kardinální otázkou je zde přístup k pokynům⁴ zůstavitele, resp. jeho výkladu více než sto let po jeho smrti. Jakkoliv by se mohlo zdát, že řešit tuto obecně nepodstatnou záležitost představuje mlácení prázdné slámy, není tomu tak. V současné době zbývá (snad)⁵ necelých šest měsíců do účinnosti⁶ nového občanského zákoníku⁷, který po více než třinácti letech usilovných prací navrátí české právo zpět do náruče tradiční evropské civilistiky, ze které byl násilně vytržen po únorových událostech roku 1948. Dalším právním aspektem, kterému se budu dále věnovat, je vztah tradiční⁸ univerzální a méně časté singulární sukcese v dědickém právu, s níž se při čtení posledního pořízení Bohuslava Jiruše setkáváme (viz dále).

II. Testamentární posloupnost

Úvodem je vhodné připomenout, že tradiční delační důvody lze spatřovat v právně relevantním jednání zůstavite-

¹ Otevřít bedny s dědictvím? Zvědavců je překvapivě málo. *Mf Dnes*, 13. dubna 2012.; Dvě tajemné bedny. Je v nich poklad? *Dnes magazin*. č. 19, 10. května 2012.

² (*17. října 1841 – †16. listopadu 1901).

³ Vedoucí Archivu Národního muzea.

⁴ Právníci si zde dosadí termín podmínka v právním úkonu (jednání).

⁵ Článek vzniká v době, kdy padla vláda ČR, půl roku před účinností nového občanského zákoníku, jehož osud může politická situace významně ovlivnit.

⁶ 1. ledna 2014.

⁷ Zákon č. 89/2012 Sb.

⁸ Petr DOSTALÍK, Dědická instituce jako základní obsahová náležitost testamentu, *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, č. III., s. 275.

tele nebo v zákoně. S ohledem na zaměření příspěvku se dále věnuji již jen prvním z uvedených titulů, tj. testamentární posloupnosti. Osoba, která požívá *mortis causa*, může tak učinit několika způsoby: závětí, odkazem, dědickou smlouvou (*inter vivos*) apod., jak jen jí to platné právo dovoluje. Je tedy zřejmé, že aktuální možnosti jednajícího jsou závislé především na pozitivním právu, které určuje katalog jeho možností reprezentovaný platnou právní úpravou.⁹

Přeskočíme-li několik století oscilujících mezi kolektivistickým a individualistickým pojetím dědického práva, dospějeme k cíli, v němž vítězí druhé ze jmenovaných. Právní úprava obecného zákoníku občanského¹⁰ (dále jen o. z. o.) umožňovala poměrně široké užití testovací volnosti zůstavitele (závěť, dovětek, výminka, příkaz, projevený úmysl aj.). Svou kvalitou, ale i kvantitou¹¹, snadno předčí současnou úpravu. Z hlediska autonomie vůle byla pozitivní i možnost uzavírat dědické smlouvy, pořizovat odkazy, event. darovat pro případ smrti.

Široká autonomie vůle ztělesněná o. z. o. byla záhy po přijetí středního kodexu¹² významně okleštěna. Idea člověka jako individuality byla opuštěna ve prospěch občana – člena společnosti, jako vyššího řádu. Došlo k tomu v podmínkách totalitního státu se všemi myslitelnými negativy. Idea socialistického vlastnictví jako favorizovaného majetkového společenství¹³ vnesla nestandardní řešení i do dědického práva. Za všechny lze uvést přednost zákonné posloupnosti před testamentární, která měla údajně více posilovat rodinné svazky.¹⁴

A tento stav i přes řadu novel přetrvává u nás, navzdory zahraničním vzorům, dosud. Účinné znění občanského zákoníku¹⁵ umožňuje toliko pořádit pro případ smrti cestou závěti, na kterou jsou kladeny poměrně vysoké formální nároky. Jistou modifikací pro vůli zůstavitele představuje institut vydědění, který je ovšem třeba chápat jako *obligatorně causální* úkon, tj. k jeho účinnosti je zapotřebí naplnit jednáním či opomenutím konkrétní znaky skutkové podstaty na straně potomka (nezřízený život, odsouzení pro spáchání trestného činu apod.) a zároveň formálně právní jednání zůstavitele – sepsání listiny o vydědění. Navíc s nejistou vidinou výsledku představující možnost napadení platnosti listiny po smrti zůstavitele, který se již nemůže pochopitelně účinně bránit. To celé doprovázeno rigidní ochranou tzv. nepominutelných dědiců, kterým se *musí* dostat minimálního zákonného podílu.¹⁶

Nový občanský zákoník po dlouhých polemikách snížil minimální podíl nepominutelného nezletilého dědice na 3/4 zákonného podílu. Jistě by se dala vést diskuze, zda je to dost či málo, ale to není předmětem této stati.¹⁷

III. O pořízení pro případ smrti

Nejdříve je zapotřebí vymezit tři hlavní pilíře dalšího výkladu. *Zprv*é výraz pořízení pro případ smrti v předchozím textu používám v širším významu, pro jakékoliv formální jednání zůstavitele, ať už jde o závěť, vydědění, odkaz či cokoliv podobného. *Zadruhé* je v právu nutné rozlišovat mezi tím, kdo *odkazuje*,¹⁸ a tím, kdo pořídil *mortis causa* závěti. No a konečně *zatřetí* je nezbytné mezi řádky hledat rozdíly mezi sukcesí univerzální a singulární (viz dále).

Nabytí vlastnické právo k věci lze v právu několika způsoby. Obvykle je rozlišováno podle vztahu nového nabyvatele k původnímu vlastníku věci, je-li takový. Pak hovoříme o derivativním nabytí. Objevuje-li se právo dosud neexistující a subjekt jej nabyvá nezávisle na ostatních, pak hovoříme o původním (originálním) nabytí. Tím se rozumí např. vytvoření nové věci (vyřezání sochy z kusu dřeva). Derivativní nabytí bývá dále rozlišováno na translativní a konstitutivní. V prvním případě vstupuje nový vlastník do práv původního v celém rozsahu, zatímco v druhém získává nabyvatel jen část práva (např. služebnost k pozemku ve vlastnictví vlastníka).

Právě translativní (též sukcesivní) nabytí souvisí s dědickým právem nejvíce. Teorie rozlišuje singulární a univerzální sukcesí. Při singulární sukcesí získává nabyvatel jednotlivé právo (např. vlastnické právo k věci zakoupené v tržnici). Naopak při sukcesí univerzální znamená nabytí určitého majetku jako celku. Takové nabytí je třeba chápat ve dvou rovinách. Na nabyvatele nepřechází jen práva, ale i povinnosti předchůdce. Dědic tak např. získá nejen pozemek s domem, ale i dluhy, které zůstavitele tížily v souvislosti s koupí pozemku. A právě onen rozdíl mezi singulární a univerzální sukcesí je významný i pro dědické právo.

Je zapotřebí striktně rozlišovat mezi závětí a odkazem, neboť ty představují dvě odlišné právní instituce, které sice mohou existovat vedle sebe (ba dokonce v jednom dokumentu), ale jsou s nimi spojeny rozdílné právní konsekvence. A to je právě i případ Jirušova posledního pořízení, které

⁹ Dnešní občanský zákoník (1964) zná jen závěť a zákon. Nový občanský zákoník 89/2012 Sb., jež nabude účinnosti 1. 1. 2014, rozšiřuje okruh delačních důvodů do standardní evropské šíře.

¹⁰ Císařský patent č. 946/1811 Sb. zák. soud. Název Obecný zákoník občanský používáme v ustáleném překladu viz například František ROUČEK, Jaromír SEDLÁČEK et al. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, Díl III, 1. vydání, Praha, V. Linhart, 1935 (reprint původního vydání ASPI, 2002), 1192 ss., ev. Vilém VESELÝ, Jiří KAVALÍR, Marie PIVOŇKOVÁ, *Obecný zákoník občanský*, I, Praha, Právnícké nakladatelství V. Linhart, 1947, 863 ss.

¹¹ Právní úprava dědického práva zaujímá §§ 531–824, tj. skoro 300 paragrafů. Na rozdíl od dnešních 41 paragrafů.

¹² Tradiční název pro zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, který nabyl účinnosti 1. ledna 1951. (dostupné z http://www.psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_01.htm [cit. 4.7.2013]).

¹³ V. Knapp hovoří dokonce o inferiorizaci soukromého vlastnictví blíže viz Viktor KNAPP, *Vlastnictví v lidové demokracii*, Praha, Orbis, 1952, s. 381.

¹⁴ Rudolf HOLUB et al. *Právo dědické*, Praha, Orbis, 1957, s. 140.

¹⁵ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

¹⁶ Zletilý potomek má nárok na 1/2 zákonného podílu; nezletilý pak na celý zákonný podíl. Zemře-li tak např. osoba, která má jedno nezletilé dítě a družku, která není matkou dítěte, pak nemůže v její prospěch platně pořádit závěti, s ohledem na ochranné ustanovení kogentního § 479 občanského zákoníku.

¹⁷ Jakkoliv nelze zastírat, že v odborné literatuře je výše podílu předmětem sporů. Srov. např. V. Bednář in Bohuslav HAVEL, Vlastimil PIHERA (eds). *Soukromé právo na cestě. Eseje a jiné texty k jubileu Karla Eliáše*, Plzeň, Aleš Čeněk, 2010, s. 24., resp. Ondřej HORÁK, *Ochrana nepominutelných dědiců*, Časopis pro právní vědu a praxi, 2012, č. III., s. 286.

¹⁸ Už v prvním odstavci tohoto příspěvku slovo *odkázat* záměrně označuji kurzívou, aby bylo zřejmé, že je použito v obecném, nikoliv právním významu slova.

oba instrumenty obsahuje. Závěť (testament) je tradičně¹⁹ chápána jako příklad univerzální sukcese, zatímco odkaz reprezentuje sukcesí singulární.²⁰ Nikoliv však v právu rakouském, kde má povahu pohledávky za dědicem, nikoliv nástupnictví (sukcesí).²¹ Dobová literatura jen zkusmo připouštěla označení odkazu jakožto singulární sukcese po dědici, nikoliv však již po zůstaviteli.²² Odkazovníkem mohl být jak dědic, tak osoba třetí, vždy mu však musel odkázat určitou, zpravidla obchodovatelnou, věc ve svém vlastnictví. Lhostejno, jaká slova při ustanovení legatáře použil. Podstatné bylo, zda z textu bylo možno výkladem dovodit, zda bylo pořizováno právy i povinnostmi nebo jen určitými právy, věcmi apod. Osoba byla legatářem (tj. nikoliv dědicem), i když mu byla odkázána nejcennější věc z celé pozůstalosti.²³ Striktně vzato byl singulární sukcesí jen odkaz dle středního kodexu.

Dalším významným atributem posilujícím testovací volnost zůstavitele představovala i možnost vázat odkaz na podmínku (výminku). Výminky představovaly vedlejší ustanovení v posledním pořízení, které jsou vázány na nejistou budoucí událost, která má ovšem reflexi v objektivní realitě (svatba, dokončení vzdělání apod.). Výminky mají povahu buď odkládací (suspensivní) nebo rozvazovací (rezolutivní). První z uvedených spojuje právní účinky jednání až se splněním podmínky, druhá pak účinnost omezuje do doby, než nastane předpokládaná skutečnost, pak *uno actu* zanikne.²⁴

Jak už z uvedeného názvu – pohledávka za dědicem – vyplývá, povinným zde byl dědic, který musel odkaz ve prospěch odkazovníka plnit.²⁵ Nicméně předpokladem platného odkazu je platné poslední pořízení. Zůstavitel tedy musel mít testovací způsobilost²⁶ a legatářem musela být osoba dědicky způsobilá.

IV. In concreto

C. k. dvorní rada Bohuslav šlechtic Jiruš, Med. & Chir. Dr. učinil pro případ svého úmrtí vzhledem ke své pozůstalosti poslední pořízení na počátku března roku 1899. Z dokumentu je zřejmé, že tak učinil na území tehdejšího Rakousko-Uherska v době účinnosti obecného zákoníku občanského. Vzhledem k úmrtí svého přítele dr. Aloise Kaulicha²⁷ učinil dodatečně – patrně na smrtelném loži²⁸ – dědickou substitucí²⁹, jakož i dodal měnovou doložku s ohledem na uzákonění koruny jako zákonného platidla.³⁰

Jirušův testament sestává z posledního pořízení a několika odkazů. Závěť ke své platnosti vyžaduje, mimo jiné, ustanovení dědice, což je obligatorní figurou testamentů již od starověku.³¹ V případě Jirušovy závěti je patrná dědická instituce, tj. povolání výhradního (hlavního) dědice, kterým byla Společnost Musea království Českého. Jiruš – relativně bohatý a nesporně systematický člověk – vědom si reality, předpokládal, že by společnost nemusela chtít, resp. nemusela být schopna přijmout jeho dědictví, proto ustanovil náhradním dědicem nadaci, která měla nést jeho jméno a měla být zřízena při sboru české lékařské fakulty, resp. jejím akademickém senátu. Pokud by ani ta nechtěla či snad nemohla nadaci uvést v život, pak stanovil další substituty, kterými se měly sukcesivně stát buď Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědu, slovesnost a umění, nemohla-li by ona přijmout dědictví, pak mělo být nabídnuto Královské české společnosti nauk. Místo ní měla pak nastoupit Společnost pro vdovy a sirotky pražského lékařského sboru doktorského. Až jako šestého v pořadí uvádí svého přítele prof. dr. Jana Horbaczewského.

Zde je vhodné zmínit se o okamžiku nabytí pozůstalosti dědicem. V současnosti dědictví napadá na dědice okamžikem smrti zůstavitele. V dobách, o kterých píší, se však dědictví nabízelo. Dědic, který měl o delaci zájem, si musel podat k notáři jako soudnímu komisaři přihlášku. Soud však nejdříve vyzve tzv. praesumptivní dědice (předpokládané dědice – děti apod.), aby si podali přihlášku.³² Tento systém byl označován jako adiční.

Profesor botaniky myslel ve svých posledních chvílích nejen na svou rodinu, blízké spolupracovníky, ale i na obrazárnu v Rudolfinu, jakož i na *mensu* královské chorvatské univerzity v Záhřebu³³, jak je patrné z 12 odkazů, které na úvod svého testamentu ustanovil.

Z textu soudního³⁴ posledního pořízení je zřejmé, jak zásadní byla pro Jiruše výminka, kterou v čl. II. č. 2. posledního pořízení zřídil. Píše se zde doslova: *...Veškeré předměty nalézající se v mém bytu neb v ústavu farmakologickém, pokud jsou můj majetek, mimo biblioteku, nabytku, zcela chatrných šatů a prádla špatného, jakož i spisů, které jsou napsány ku spálení po mé smrti určené – tedy zejména veškeré spisy, psaní, účty, pozvánky, tiskopisy, pokud nenáleží k bibliothece, nalézající se zejména v mém psacím stole a skříni co archiv sloužící, různé památky, fotografie,*

¹⁹ Dokonce i v socialistických dobách viz Vojtěch CEPL, *Oslabování universální sukcese*, Acta Universitatis Carolinae – Juridica, 1976, č. 3., s. 230.

²⁰ Gaius II. 97–98. cit. dle Petr DOSTALÍK, *Dědická instituce jako základní obsahová náležitost testamentu*, *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, č. III., s. 275.

²¹ Václav BEDNÁŘ, *Testamentární dědická poslušnost*, 1. vyd., Plzeň, Aleš Čeněk, 2011, s. 25.

²² František ROUČEK, Jaromír SEDLÁČEK et al., *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi*, Díl III., 1. vydání, Praha, V. Linhart, 1935 (reprint původního vydání ASPI, 2002), s. 23.

²³ Robert MAYR, *Soustava občanského práva. Kniha pátá. Právo dědické*, Brno, Barvič & Novotný, 1927, s. 105.

²⁴ Jan KRČMÁŘ, *Právo občanské. Právo dědické*, Praha, Všeherd, 1933, s. 39.

²⁵ Bylo-li dědiců více, pak byli zavázáni dle poměrů svých dědických podílů k celé pozůstalosti.

²⁶ Způsobilost zůstavitel neměl např. pro nedostatek rozumu (osoby opilé, zuřivé aj., nikoliv však osoby, jejichž duševní síly byly jen oslabeny); dále byl-li prohlášen za marnotratníka (nerozvážně mrhající svým jměním na úkor své rodiny); nebo se jednalo o osobu mladší 14 let a dále šlo o osoby, které složily řeholní slib.

²⁷ Lékař (*11. únor 1839, †28. říjen 1901).

²⁸ Dovožuji z faktu, že tak učinil v den svého úmrtí.

²⁹ Nahrazení dědice jiným dědicem.

³⁰ Korunová měna byla vyhlášena na základě měnové reformy v srpnu 1892; dvojjazyčné bankovky do oběhu však vešly až v roce 1900.

³¹ Petr DOSTALÍK, *Dědická instituce jako základní obsahová náležitost testamentu*, *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2012, č. III., s. 275.

³² Jan KRČMÁŘ, *Právo občanské. Právo dědické*, Praha, Všeherd, 1933, s. 69.

³³ Předpokladem pro dědění cizince (stejně tak zahraniční korporace) byla nutná reciprocita na základě mezinárodního práva soukromého. Aby mohl dědit státní příslušník cizího státu, musel tento stát umožňovat dědění rakouských státních příslušníků.

³⁴ Jedna z forem veřejného posledního pořízení. V podrobnostech srov. Václav BEDNÁŘ, *Testamentární dědická poslušnost*, 1. vyd., Plzeň, Aleš Čeněk, 2011, s. 16 an.

obrazy, lepší oděvy a prádlo, alespoň uniformu a 2–3 lépe zachované obleky, různé nářadí, sklo, porcellan, těžítka, hodiny, šperky atd. musí se uložit do beden zinkovým plechem vyložených. – Předměty zasypou se naftalinem a bedny se pak vzduchotěsně zaletují. Společnost Musea království Českého musí se zavázati, že bedny ty na bezpečném místě dvě stě (200) let bude uzavřené chovati, a přesně po 200 letech je dá u přítomnosti komise výborem ustanovené otevřítí.³⁵

Touto rezolutivní výminkou podmiňoval přijetí pozůstalosti vůči všem korporacím. Pokud by dědil prof. Horbaczewský, pak by touto podmínkou vázán nebyl, nicméně i na něj apeloval, aby co nejvíce věcí došlo sbírek muzejních. Jakkoliv hovořím o výmince, jde právně vzato o příkaz (*modus*), který tehdejší platné právo upravovalo v § 709 o. z. o. Analogicky se však na něj použilo právě nejbližšího institutu, kterým byla zmiňovaná rezolutivní výminka. Dobová literatura³⁶ uvádí, že byl-li dán příkaz, aby dědic něco konal, má nastat zánik práva v případě, že by se tak nestalo. Přijetím dědictví vzejde dědici povinnost splnit příkaz v zůstavitelem stanovené lhůtě. Pokud není zůstavitel schopen dostát příkazu zcela, pak by mu měl alespoň vyhovět přibližně.

Vrátíme-li se do současnosti, je otázkou, zda by případným tomografickým zkoumáním obsahu beden nebyl porušen příkaz, který zůstavitel do svého posledního pořízení zakotvil. Jinými slovy je nutné zkoumat, jak vyložit výraz *dá otevřítí až za 200 let*. Gramatickým výkladem docházíme jednoznačně k závěru, že případným tomografickým průzkumem by k „otevření“ nedošlo. Proto není v rozporu s vůlí zůstavitele. Nicméně projevy vůle nutno zkoumat nejen podle jejich jazykového vyjádření, ale též podle vůle toho, kdo je učinil. Teleologickým výkladem lze dojít k závěru, že účelem neotevření beden je skutečnost, aby nebylo odborné, ale i laické veřejnosti známo, co přesně je jejich obsahem. Jirušovi se jednalo především o neodhalení obsahu, nikoliv prostého neotevření beden, dříve než uplyne doba dvouset let od jeho úmrtí. Tento závěr lze podložit i subjektivně-historickým výkladem³⁷ projevu vůle zůstavitele, kdy ten na jiném místě testamentu výslovně uvádí: *Již krátká doba 50ti let, na která se pamatují, naučila mne, že časem často i nejnepatrnější i úplně bezcenné předměty nabývají alespoň pro sběratele ceny a zajímavosti, a myslím, že leckterý předmět, který by se po mé smrti zničil neb zahodil, časem ceny neb zajímavosti dosáhne. [...] Kladu na přesné vyplnění této podmínky největší váhu, tak že by*

*Společnost Musea království Českého dědictví (sc. ostatní dědicové³⁸) nastoupiti nesměla, kdyby se zavázati nemohla neb nechtěla, že podmínku tu přesně vyplní.*³⁹ S novinovým titulkem⁴⁰ – *neotevřít a přece vidět* – nelze tedy souhlasit.

Pokud bychom výše uvedené úvahy dovedly argumentačně *ad absurdum*, pak by případné *odhalení obsahu* beden před dobou, od níž neuplynulo dvě stě let od skonu zůstavitele, mohlo naplnit rozvazovací podmínku a majetek by mohl z rukou Národního muzea přejít do rukou případných dalších dědiců, resp. přesněji jejich právních nástupců. Pokud by se teoreticky vedl spor, pak by pravděpodobně majetek doputoval cestou *odúmrti* zpět do rukou státu a tedy zpět do rukou muzea. To však nijak nesnižuje povinnost jednat v právních vztazích dle zásady *pocitivity*⁴¹, tj. pro výklad projevené vůle mezi subjekty je nutné presumovat určitý stupeň důvěry, který vede k respektu k vůli i druhé strany. F. Melzer⁴² dospívá k závěru, že vykládat projev vůle jednajícího je zapotřebí i dle toho, jak mu rozuměl adresát, jedná-li ovšem *pocitivě* (s přihlédnutím k zájmům jednajícího, které zná nebo musí znát).

V. In flagranti aneb místo závěru

Jakkoliv jsou uvedené úvahy víceméně akademické, mají jeden pevný bod. Respekt k vůli zůstavitele, který se zejména vlivem socialistického práva vytratil. Měl by být opět postaven na piedestal, kam patří. Pokud by kdokoliv nechtěl, ev. nebyl pro svou nedočkavost schopen dostát závazku, který na svá bedra převzal, má vždy možnost využít vlastní autonomie vůle a přijetí tohoto závazku odmítnout. Na druhou stranu není takto tvrdý despekt na místě. Cílem muzea bylo spíše rozproutit diskusi nad neobvyklým požadavkem jednoho našeho (až skoro cimrmanovský) zapomenutého donátora, jakož i zájem o muzejní sbírky, což se jistě povedlo.

Když si pročítám novinové články referující o záhadných truhlách, mám za to, že novináři byli přistiženi při činu (*in flagranti*). Nemohu se totiž zbavit dojmu, že cílem nebylo pouze informovat o zajímavosti, ale vytvořit senzacii za každou cenu, jakkoliv se žádná nekoná. Přístup autorů byl povrchní, vždyť postačil by skutečně jen letmý pohled do posledního pořízení zesnulého velikána a nafouknutá bublina by splaskla. Inu zde – bohužel – platí Čapkovovo konstatování, že nic není staršího než včerejší noviny.

³⁵ Citováno dle popisu posledního pořízení Jirušova testamentu ze dne 1. března 1899 /ve znění z 16. listopadu 1901/, sp. zn. IV 741/95/5-IX vedenou u c. k. okresního soudu pro Staré Město a Josefov v Praze oddělení X, vydáno tiskem, Archiv Národního muzea, Genealogická sbírka H25-Jiruš, e).

³⁶ Antonín HARTMANN, *Poslední pořízení*, Praha, Nakladatelství V. Linhart, 1935, s. 37.

³⁷ Filip MELZER, *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*, 2. vyd., Praha, C. H. Beck, 2011, s. 118 an.

³⁸ Pozn. autora.

³⁹ Citováno dle již zmíněného popisu posledního pořízení Jirušova testamentu.

⁴⁰ Tajemné truhly. Otevřete až za 200 let! *DNES*, 2012, 5. dubna 2012, s. A5.

⁴¹ Štefan Luby In Karol PLANK, Viktor KNAPP, *Učebnice čsl. občanského práva*, Praha, Orbis, 1965, s. 256.

⁴² Filip MELZER, *Právní jednání a jeho výklad*, Brno, Václav Klemm, 2009, s. 159–160.